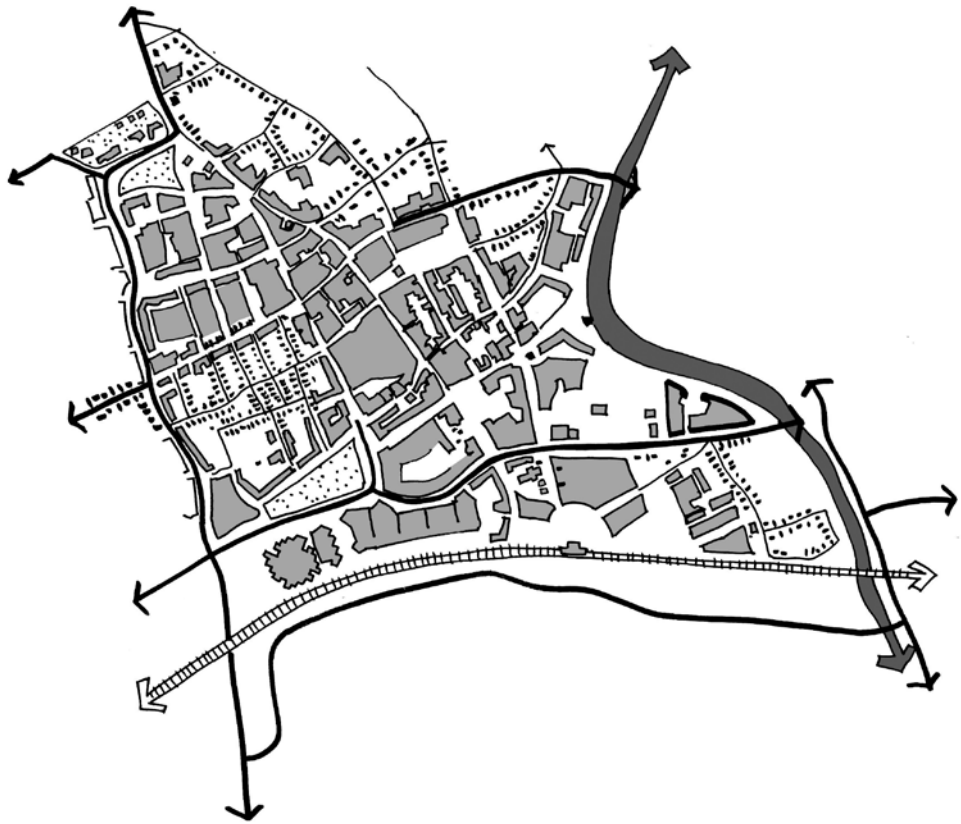
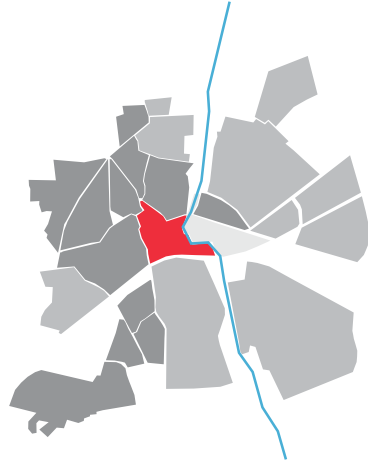

* Lappendeken van sferen in de huiskamer van de stad.

Binnenstad

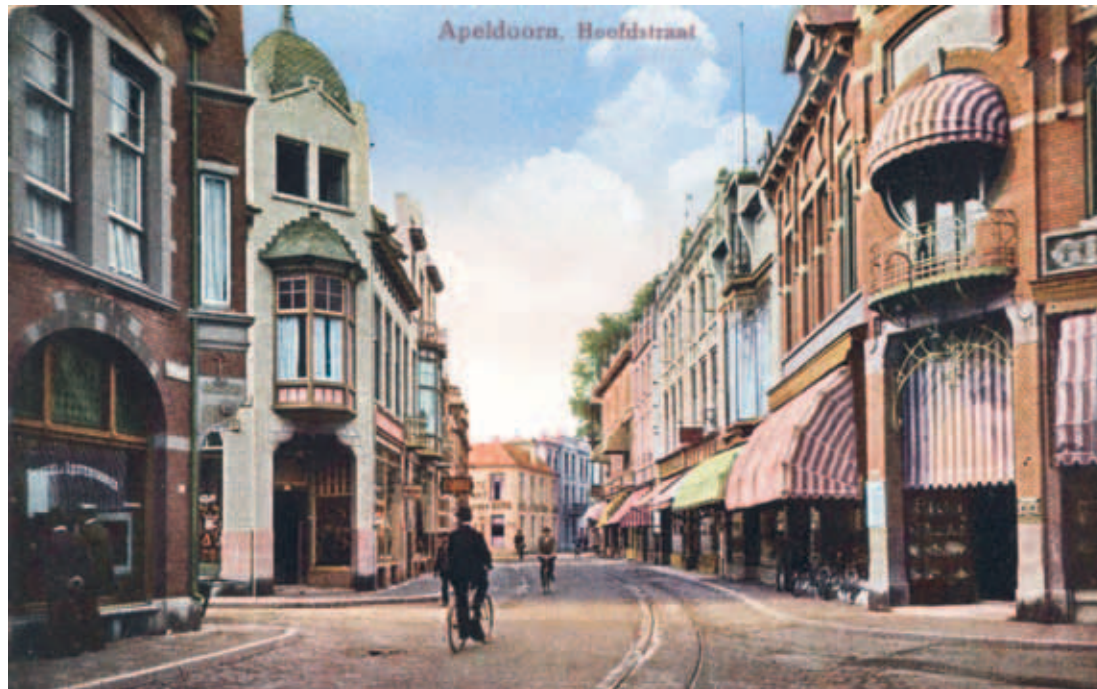
> Ruimtelijke opbouw van de binnenstad: een lappendeken van fragmenten als resultaat van honderd jaar verbouwen.

Het woord 'Apeldoorn' betekent van oorsprong waarschijnlijk 'bij een water staande bomen'. De naam komt voor het eerst voor als 'Appoldro' in een document uit 792 of 793. Het water waar de naam naar verwijst, is de beek die later de naam Grift kreeg.

> Het hart van de stad

> Vanaf het eind van de negentiende eeuw veranderde de Dorpsstraat in de Hoofdstraat, met statige winkelpanden die pasten bij de stedelijke allure van het groeiende Apeldoorn.

> De binnenstad in 1878: een uiterst dun bebouwd dorp langs oude veldwegen. Van een centrum is nauwelijks sprake, al vormen de wegen op deze kaart nog steeds de ruggengraat van het huidige (winkel)hart van het stadscentrum. Opvallend is vooral het water van de beken en sprengen, als een apart netwerk door het centrum. Ze zijn alleen nog in fragmenten terug te vinden.

De binnenstad is ontstaan uit de kern van het dorp Apeldoorn. Net als andere dorpen langs de oostelijke rand van de Veluwe ontstond Apeldoorn onderaan de stuwwal op een strategische plek, waar bewoners de voordelen van de hoge, droge stuwwalrand en de lage, natte IJsselvallei konden benutten. Hier stroomde een beek, die in de veertiende eeuw werd gekanaliseerd en toen de Grift is gaan heten. Hier kruisten belangrijke wegen van oost naar west en van noord naar zuid elkaar. Apeldoorn bleef tot ver in de negentiende eeuw een bescheiden kerkdorp. Rond 1800 woonden er nog geen driehonderd mensen in het dorp, dat voornamelijk uit losse bebouwing langs de Hoofdstraat (toen Dorpsstraat) bestond en in mindere mate langs de Asselsestraat, Deventerstraat, Brinklaan en Beekstraat.

In de tweede helft van de negentiende eeuw transformeerde Apeldoorn geleidelijk van een agrarische nederzetting naar een lommerrijk villadorp met daarbij behorende voorzieningen. Door de toestroom van nieuwe en vooral kapitaalkrachtige inwoners onderging ook het dorpscentrum een gedaantewisseling. Met de bouw van het Raadhuis in 1842 en nieuwe winkelpanden langs de Dorpsstraat rond 1900 kreeg het gebied rond de huidige Hoofdstraat meer stedelijke allure en kon het zich ontwikkelen tot hart van de continu verder groeiende stad.

Voor de binnenstad zijn de jaren zestig een bepalende periode geweest. Na de oorlog was Apeldoorn een van de snelst groeiende steden van Nederland. Om het dorp 'klaar te maken' voor die enorme groei werd een ambitieus Centrum- en Cityplan opgesteld. Vrijwel de hele historische kern, met uitzondering van de Hoofdstraat, zou gesloopt en vervangen worden door brede boulevards, hoogbouw en nieuwe kantoor- en appartementencomplexen. Het slopen is gedeeltelijk uitgevoerd en de herbouw is maar deels van de grond gekomen. Grote gebouwen zoals die van het Kadaster, de schouwburg Orpheus, Westpoint en het voormalige gebouw van Centraal Beheer zijn hier het resultaat van. Toen de grote groei lager uitviel, werd in de jaren zeventig abrupt met de uitvoering van het Centrum- en Cityplan gestopt. De gaten die in de historische stad waren geslagen, werden pas in de daaropvolgende dertig jaar ingevuld.

De laatste groeispuurt van de binnenstad kwam eind twintigste, begin eenentwintigste eeuw. De gebouwen van het Cultuurkwartier vulden één voor één de laatste gaten die het Centrum- en Cityplan had geslagen in de noordelijke binnenstad, aangevuld met moderne appartementengebouwen aan het Beekpark. Daarnaast werd er opnieuw gesloopt om ruimte te maken voor nieuwbouw voor bijvoorbeeld de Oranjerie, bioscoop Tivoli en een nieuwe stationsomgeving. Het is de paradox van een binnenstad. Het is de oudste kern maar tegelijkertijd constant in beweging en in verbouwing.

De binnenstad is daardoor een afspiegeling van de ontwikkeling van de stad door de eeuwen heen, en de ambities en dromen die daar aan ten grondslag lagen. Het vormt daarmee niet het meest eenduidige stuk van de stad maar wel het meest intrigerende en verrassende stukje Apeldoorn.

> Losheid is een typisch binnenstads ingrediënt

Beeldbepalende ingrediënten:

- ★ Lappendeken van gebiedjes
- ★ Losheid en luchtigheid geeft charme
- ★ Lange lijnen geven houvast bij het vinden van de weg
- ★ Kruisingen en hoeken variëren het straatbeeld
- ★ Binnenreinen: de verborgen schatten van de binnenstad
- ★ Historische panden zijn juweeltjes in de binnenstad
- ★ De Grift loopt door tot in het hart van de stad
- ★ Wonen in de binnenstad: bijzondere buurtjes

Lappendeken

Waar andere gebieden deel na deel werden bebouwd, is er bij de binnenstad sprake van een permanente verbouwing. Soms geleidelijk, pand voor pand, vaak ook met grote stappen waarbij grotere stukken worden gesloopt en opnieuw ingevuld. Het gevolg is een lappendeken van gebiedjes met ieder hun eigen beeld.

Zo zijn ook de grote verschillen qua sfeer ontstaan. De Hoofdstraat, met een geleidelijke ontwikkeling van kavel na kavel, geeft een heel ander beeld dan de grote herontwikkelingen en gebouwen van het Centrum- en Cityplan uit de jaren zestig. In het gebied rondom de Veldhuisstraat staat

> De Cultuurhistorische Analyse van de Binnenstad uit 2009 beschrijft zes naast en door elkaar heen liggende tijdlagen. De historische kern (1), de kanaalzone (2), villa's en lanen (3), Apeldoornse huisjes (4), het Centrum- en Cityplan (5) en het Cultuurkwartier/ Beekpark (6).

Beeld: E. Bet c.s.

Foto: M. Sprangh

> In de binnenstad lopen twee werelden door elkaar heen: de levendigheid van het stadshart (boven) en de dorps rust van de woonstad (onder).

> Losheid: de gebouwen staan net niet tegen elkaar aan, te zien aan de kleine stroken licht op de straat. Elk pand heeft zijn eigen individuele beeld waardoor ze als een rij boeken in de kast staan.

> Losheid: allerlei gebouwen van verschillende hoogtes staan naast en achter elkaar waardoor je een beeld krijgt van de lappendeken.

kleinschalig dorps naast grootschalig industrieel. Niet keurig gesorteerd maar overlappend, in elkaar overlopend of aan elkaar 'gebreed'.

De grootste bedreiging voor de ruimtelijke kwaliteit van de binnenstad is dat met elke nieuwe ingreep er weer een lapje aan de deken wordt toegevoegd. Het stadsbeeld valt dan telkens verder uiteen tot er uiteindelijk alleen een chaotisch ogende binnenstad overblijft. Daarom is het belangrijk om aansluiting te zoeken bij wat er al is. Nog meer verschillen en nog kleinere gebiedjes leveren niet meer kwaliteit op. Elke gebiedsontwikkeling en elk bouwproject zou daarom juist een bijdrage moeten leveren aan het versterken van de eenheid van het bestaande. Rust, ritme, regelmaat en ook wel reinheid zijn sleutelwoorden voor onze binnenstad.

Wat geeft houvast?

Het is goed om te weten wat in de binnenstad houvast geeft in de wirwar aan stijlen, vormen en structuren, ofwel wat de lapjes van de lappendeken bij elkaar houdt. Hierna wordt beschreven welke thema's altijd zijn toe te passen en die bij alle projecten kunnen helpen om iets echts 'Apeldoorns' te maken.

Losheid is typisch Apeldoorns

Het klinkt paradoxaal maar losheid is een heel Apeldoorns middel om eenheid te brengen. Bij losheid denk je al snel aan los door elkaar heen strooien of los naast elkaar plaatsen van gebouwen, maar dat is niet helemaal wat wordt bedoeld.

Apeldoorn is nooit een ommuurde stad geweest. Er is altijd ruimte geweest om uit te breiden. De noodzaak om de binnenstad compact te bebouwen ontbrak tot dertig jaar geleden. Daarom is het hart van de buitenstad zo losjes met grote open ruimtes achter en tussen gebouwen. Je kijkt vaak om een gebouw heen of via een poort een ander gebied in, waardoor je het idee krijgt dat er altijd een andere ruimte verderop is. Niet elke vierkante meter hoeft bebouwd te zijn. Dat gevoel van losheid of luchtigheid is de charme van Apeldoorn.

Tip!

- ★ Sluit aan op de gebiedskarakteristieken. Maak niet nog meer verschillen.
- ★ Zet gebouwen naast elkaar maar plak ze niet aan elkaar vast, zodat het beeld 'los' blijft.
- ★ Geef elk gebouw een eigen gezicht, zodat ze als individu herkenbaar zijn.
- ★ Zorg ervoor dat je tussen gebouwen door of langs gebouwen kunt kijken.
- ★ Varieer in hoogte, waardoor je ook over daken heen door de stad kunt kijken.

> De Deventerstraat: een goed herkenbare 'lange lijn' door zijn consequente profiel met bomen, hagen en lichtmasten.

> De Asselsestraat: dezelfde lange lijn maar juist met een geleidelijke overgang van buitengebied naar (binnen)stad.

Tip!

- ★ Maak verschillen tussen de lijnen door andere profielopbouw, boomstructuren en materiaalkeuzes.
- ★ Richt de openbare ruimte langs de lijn zo continu mogelijk in voor maximale eenheid.
- ★ Varieer de bebouwing langs de lijn.

> De Stationsstraat heeft weer een rij eikenbomen, waardoor de als lange lijn bedoelde straat weer herkenbaar is geworden.

> De Hoofdstraat in het centrum. De herinrichting wordt vanuit het noorden 'uitgerold' naar het zuiden om zo maximale eenheid te realiseren.

Lange lijnen geven houvast bij het vinden van de weg

De voormalige veldwegen vanuit het dorp naar de enken en de wat jongere wegen zoals de Stationsstraat vormen nog altijd de verbindingslijnen tussen de wijken en de binnenstad. Ze helpen te bepalen waar je bent en geven houvast bij het vinden van de weg. Bewoners kunnen mensen die onbekend zijn in Apeldoorn, eenvoudig de weg wijzen door bijvoorbeeld te vertellen dat ze de Stationsstraat af moeten lopen, via de Deventerstraat vanzelf bij het Stadhuis komen of dat Paleis Het Loo aan het eind van de Loolaan ligt.

Voor een goede oriëntatie moeten de lijnen over de volledige lengte wel eenduidig en samenhangend overkomen. Bij de inrichting van veel wegen is daar de afgelopen jaren fors in geïnvesteerd. Het terugbrengen van de laanstructuur langs de Deventerstraat, Stationsstraat en Regentesselaan zijn daar mooie voorbeelden van.

Beeld: E. Bet C.S.

> De lange lijnen van de binnenstad. Elke lijn heeft zijn eigen historie en dat zie je terug in de inrichting en het materiaalgebruik van de openbare ruimte en het soort gebouwen die de lijn begeleiden.

> Rechts: een prominente kruising van lange lijnen. Links: een overzicht van kleine kruispuntjes. De hoeken maken het beeld door uit te pakken met een torentje, een erker en hun ingang op de hoek te oriënteren.

Het is goed om je te realiseren dat eenduidigheid (in samenhang met elkaar) niet hetzelfde is als uniformiteit (van begin tot eind hetzelfde). Juist de echt oude lijnen zoals de Asselsestraat zijn charmant, omdat ze een staalkaart zijn van gebouwen uit allerlei perioden, die ook nog eens op een losse manier naast en door elkaar staan. Ze horen bij elkaar, maar zijn wel afwisselend.

Elke historische lange lijn heeft zijn eigen geschiedenis en oogt daardoor verschillend. Het is prettig om aan de straat en het soort gebouwen te zien of je nu in de Hoofdstraat, Stationsstraat of Deventerstraat bent. Elke lange lijn is dan ook een verhaal op zichzelf. Voor dit kookboek voert het te ver om die verhalen gedetailleerd te beschrijven, maar in hoofdstuk 2 (lange lijnen) is daartoe een algemene aanzet gedaan.

Kruisingen en hoeken zijn de sieraden in het straatbeeld

Op de kaart van de binnenstad zie je duidelijk de lange lijnen van de straten. Op straat vallen niet zozeer die lijnen op maar vooral de hoeveelheid kruisingen met andere straten. Nergens loop je meer dan honderd meter om dan op een zijstraat, steeg, plein of kruising te stuiten, wat veel hoeken oplevert. Verder zijn er vele doorsteekjes en gebouwen die vaak net niet op één lijn staan.

Een hoek wordt in de binnenstad altijd aangegrepen om met de bebouwing of openbare ruimte iets bijzonders te doen. Een mooie erker op de verdieping, een prachtige toegangsdeur naar een winkel precies op de hoek of een groot raam. Soms is de bebouwing sterk op de hoek gericht en soms is er een hoek uitgespaard voor een grote boom. Elk kruispunt is zo gezien een ontwerppoging waar extra aandacht naar uitgaat.

Binnenterreinen: de verborgen schatten van de binnenstad

Door de losheid van het centrum zijn er op veel plekken open ruimtes achter de bebouwing. Daardoor zijn er ook legio steegjes, poortjes en doorzichten naar die ruimten achter de bebouwing, waar opeens zicht is op een

> Rechts: een heronddekt binnenterrein tussen het CODA (museum en bibliotheek) en Gigant Podium & Filmtheater. De inrichting is anders dan de straten er omheen waardoor de verrassing van het bezoek des te groter is. Je moet naar binnen om het te zien. Links: de verborgen werelden van binnenterreinen.

andere wereld. Soms is dat een binnentuin zoals bij het Achterom, maar helaas zijn het vaker grote verharde parkeerplaatsen of plekken die vol staan met afvalbakken. Te vaak zijn het nog rommelkamers in plaats van schatkamers. Er ligt nog een grote uitdaging om de stad 'te kruiden' met mooiere en vooral groenere binnentuinen.

Steegjes, poorten en doorzichten: de verrassing van het net iets kunnen zien....

De steegjes, poortjes en doorzichten zijn voor het losse karakter van Apeldoorn net zo belangrijk als de binnenterreinen waar ze naartoe leiden. Ze verdienen daarom evenveel liefde en aandacht als de straat. Een lelijke doorgang die uitkijkt op een mooi binnenterrein is een gemiste kans. Vergelijk het met een huis. De voordeur is het visitekaartje van het huis en de bewoners. Vaak besteden de bewoners er dan ook zorg aan. Voor de toegangen naar panden en binnentuinen zou het net zo moeten zijn. En om in de beeldspraak door te gaan: als je de voordeur aanpakt, neem dan meteen ook de gang mee. Ofwel: een opgeruimde steeg geeft een heel ander beeld dan één vol containers of airco's aan de muur.

Afwisseling in de gevels vraagt om rust op de vloer

De binnenstad is qua bebouwing het meest gevarieerde gebied van de stad. Hoog en laag, en oud en nieuw staan door elkaar. De gebouwen vormen de muren van de 'huiskamer' die de binnenstad voor Apeldoorn is.

Tip!

- ★ Maak van elke hoek iets bijzonders.
- ★ Zorg dat hoekpanden met allebei de gevels naar de openbare ruimte zijn gericht.
- ★ Maak van de binnenterreinen verrassende groene tuinen met een functie voor de stad.
- ★ Sluit de toegang tot een mooi binnenterrein alleen af met een hek waar je doorheen kunt kijken, om iets te zien van de verrassing van het achterliggende terrein.
- ★ Voorkom blinde gevels.

En net zoals bij een huiskamer, voel je je meer op je gemak in een prettige, goed ingerichte omgeving dan in een rommelige omgeving, waar je niets kunt vinden en alle stoelen al bezet zijn. Wanneer de muren druk en bont zijn, is het fijn om een rustige vloerbedekking te hebben.

Het nieuw ingerichte noordelijk deel van de Hoofdstraat laat zien wat een goede 'vloer' doet. De heldere indeling met natuurstenen banden en het 'kamerbreed tapijt' van donkerrode klinkers geven rust in het straatbeeld met de zeer verschillende gebouwen. De donkerrode kleur versterkt tevens het historische karakter van de binnenstad en de natuurstenen banden geven een chic accent.

De binnenstad als huiskamer van de stad

Vooral in de binnenstad is de openbare ruimte voor meer bedoeld dan om je van A naar B te verplaatsen. De binnenstad is de plek waar mensen elkaar ontmoeten en waar de stad haar gasten ontvangt. Het is het hart van de stad, net zoals de woonkamer het hart van het huis is. Je zorgt ervoor dat die het meest comfortabel, gastvrij en warm is ingericht. Door bijvoorbeeld een mooie lamp boven de eettafel te hangen of een open haard te plaatsen, zodat mensen er graag gezellig bij elkaar zitten.

In de binnenstad maakt Apeldoorn dat soort huiskamerplekken vooral op pleinen en pleintjes. Dat kan op veel manieren. Bijvoorbeeld door er bijzondere gebouwen aan te zetten. Zo domineert het Stadhuis het Marktplein, het Stationsgebouw het Stationsplein en het oude Raadhuis het Raadhuisplein. Bomen benadrukken het buitenstadsgevoel en maken het landschap van buiten in het hart van de stad herkenbaar. Een mooi voorbeeld is het Stationsplein dat sfeer krijgt door de dennen die de mensen verwelkomen in de hoofdstad van de Veluwe. En net als in huis is er op pleinen altijd ruimte voor een bijzonder element. Voor pleinen zijn dat bijvoorbeeld een fontein, een grote bank, een kunstwerk of bijzondere verlichting.

> Het Stationsplein met zijn dennen is een grootschalige verblijfsplek, waar mensen zich prettig voelen en die ook iets laat zien van de Apeldoornse identiteit als stad op de rand van de Veluwe.

> Ook op kleinere schaal is het maken van verblijfsplekken belangrijk, zoals hier bij Klein Berlijn in de Hoofdstraat Zuid.

INTERMEZZO

> Bouwstenen voor een mooiere binnenstad

De meeste historische panden in de binnenstad zijn verborgen juweeltjes. De begane grond van vooral winkelpanden is de afgelopen eeuw telkens verbouwd en aangepast aan de heersende mode. Hierdoor hebben de panden veel van hun historische

karakter verloren, maar op de eerste verdieping is vaak nog veel van het oorspronkelijke bewaard. Met een aantal principes is de boven- en onderkant weer goed op elkaar af te stemmen en kan het historische deel weer 'landen' op de grond.

De afgelopen jaren zijn al veel, meestal monumentale panden aangepakt. Het historische gezicht van de binnenstad wordt steeds beter zichtbaar. Ter inspiratie worden 9 tips gegeven.

1 > Voetjes op de vloer

Trek het gebruikte gevelmateriaal van de bovenverdieping weer door naar de straat. Er ontstaat zo eenheid tussen de bovenverdieping en de begane grond. Het pand landt weer op de grond.

2 > Maat houden

Stem de raamindeling beneden af op die van de bovenverdieping.

3 > Een streep eronder

Gebruik een kleine plint van bijvoorbeeld hardsteen. Zet het glas niet direct op de straat.

4 > Ontluifelen

Haal serres en luifels weg, zodat de gevel beter als een geheel zichtbaar is.

5 > Kleur bekennen

Breng de kleuren van beneden in overeenstemming met die van de verdieping(en) erboven. Gebruik oorspronkelijke materialen en doe kleuronderzoek.

6 > Losse letters

Gebruik losse letters voor namen, in plaats van grote reclamebakken of een brede balk tussen de boven- en onderverdieping.

7 > Een mooie binnenkomer

Maak een aantrekkelijke entree, ook naar de bovenverdieping of een naastgelegen steeg.

8 > Oog voor detail

Herstel en behoud details, oude bouwtekeningen en foto's kunnen daarbij helpen.

9 > Laat zien wat je waard bent

Plak ramen niet dicht, gebruik de bovenverdieping bijvoorbeeld voor wonen en houd rolluiken transparant.

> Rechts: Door jarenlange verbouwingen aan de winkelpui is de historie van de binnenstad bijna onzichtbaar geworden.

> Links: Door aanpassing van de winkelpui gaan de boven- en onderkant weer bij elkaar horen. Het historische karakter van het pand wordt weer zichtbaar.

> Links: Een mooi voorbeeld van denken over winkelen door de jaren heen. Het pand werd in de jaren vijftig/zestig ingrijpend verbouwd volgens de nieuwste inzichten, met een gesloten en terugliggende gevel en losse glazen vitrines. De recente verbouwing is geïnspireerd op het oorspronkelijke pand.

Meer weten?

De afdeling cultuurhistorie van de gemeente staat u graag met raad en daad terzijde en kan u ook informeren over de mogelijkheden van het Stimuleringsfonds voor gevelherstel. Kijk op www.apeldoorn.nl

> De binnenstad vroeger: door de losse opzet konden er tussen veel panden bomen staan. Ze zijn bijna allemaal verdwenen doordat de tussenruimtes zijn bebouwd. De lucht is uit de stad geknepen.

> De binnenstad nu: op steeds meer plekken komen de bomen terug. Nu nog klein maar over een aantal jaren weer net zo royaal als vroeger.

Het groene hart van de buitenstad

Hoe meer in het hart van de stad, des te steniger het nu wordt. Een paradox voor de buitenstad waar juist het groen zo belangrijk is. Op oude Ansichtkaarten is te zien dat het centrum voorheen niet altijd zo stenig was. De lanen drongen diep tot in het centrum door en tussen veel gebouwen stonden grote bomen die ook vanuit de straat zichtbaar waren. Veel bomen zijn gesneuveld. Ze moesten wijken voor nieuwbouw tussen de panden of opkomend autoverkeer. De bomen worden gemist.

Een enkele goedgeplaatste boom kan veel voor het straatbeeld betekenen. Vooral in de lange, rechte Hoofdstraat kan een boom een welkome afwisseling geven. Omdat er weinig ruimte is (boven en onder de grond), is het zaak bomen op een strategische plek te zetten, zodat ze vanaf meerdere punten te zien zijn. Een voorbeeld daarvan is de boom voor de Oranjerie in de Hoofdstraat. Vanaf vier zijden zie je hem staan. Ook nieuwe bomen kunnen het groene beeld versterken. Het uitgangspunt voor de binnenstad zou moeten zijn, dat waar je ook bent er altijd iets groens in je blikveld moet zijn.

Naast bomen kan de binnenstad ook op andere manieren nog veel groener worden gemaakt: struiken in potten, klimplanten langs regenpijpen en op daken. Stap voor stap kleuren ze de stad een beetje groener.

Wonen in de binnenstad: bijzondere buurtjes

Bij de binnenstad denken mensen vooral aan het winkelgebied, maar voor een groot gedeelte bestaat het uit woonbuurtjes. Soms zijn het de overblijfselen van een groter woongebied dat later is getransformeerd, zoals rondom de Mariastraat. Soms zijn het nieuwere gebiedjes die zijn herontwikkeld langs het spoor, het kanaal of op een braakliggend terrein. Dit zijn stuk voor stuk eigen wereldjes, met elk een uitgesproken architectuur. De grotere complexen hebben meestal een binnentuin, de wat kleinere in elk geval een collectief hofje. Er is veel aandacht gegeven aan de aansluiting van de gebouwen op de straat. Parkeergarages zijn zoveel mogelijk verstoppt achter woningen of winkels, zodat het beeld vanaf de straat prettiger aanvoelt. Wonen in de binnenstad zorgt ervoor dat het centrum ook na sluitingstijd van de winkels en kantoren leefbaar blijft en is dan ook iets om te koesteren en te stimuleren.

Tip!

- ★ Wees zuinig op bestaande bomen in de binnenstad.
- ★ Zorg dat je overal zicht hebt op een grote boom door ze op zichtbare plekken aan te planten: hoeken, kruispunten, zichtlijnen, etc.
- ★ Kies bomen die bijzonder zijn door hun bladvorm, herfstkleuren, bloei of vorm.
- ★ Maak meer groen door planten in potten, in geveltuintjes en op daken te zetten.
- ★ Zet het groen van de binnenstad in het spotlicht door bomen 's nachts aan te lichten.

Huisjes van de Mariastraat en Nieuwendijk: een goed bewaard geheim

Rondom de Mariastraat ligt een wereldje van huisjes, verscholen achter de hogere wanden van de Nieuwstraat. Tussen het spoor en de Kalverstraat ligt nog een ander woonbuurtje, afgeschermd van de weg en het spoor door een wand met hogere bebouwing. Hoewel de twee buurtjes uit een verschillende tijden stammen, hebben ze een paar dingen gemeen. De voordeuren grenzen aan de straat en ondiepe voortuintjes vormen de overgang naar de smalle straten of woonpaden. De buurtjes liggen in de luwte van hogere bebouwing, waardoor ze net buiten de drukte en de grote loopstromen van het centrum liggen. Groen is hier schaars. Terwijl het buurtje rondom de Mariastraat opvalt door zijn rijke en ambachtelijke detaillering, is het buurtje tussen de Kalverstraat en Nieuwendijk wat flets van kleur en minder gedetailleerd. De afzonderlijke woningen gaan op in het grotere geheel van het bouwblok.

Het zijn buurtjes zoals die ook elders in de stad voorkomen. De huisjes van de Mariastraat horen ruimtelijk dan ook eerder bij Brinkhorst en Driehuisen dan bij de binnenstad. Het woongebiedje rond de Nieuwendijk lijkt wel wat op De Heeze. Kijk daarom ook eens in die hoofdstukken voor recepten die hier goed passen.

Veldhuis: fabrieken en linten

Het gebied Veldhuis, rondom de Veldhuisstraat, is een verrassende mix van oude en nieuwe bedrijfs- en lintbebouwing met gebouwen uit verschillende perioden. Het beeld wordt bepaald door de grote oudere gebouwen van verffabriek Talens en de voormalige Nettenfabriek. Aan de oriëntatie van de gebouwen is nog steeds de loop van de Kayersbeek herkenbaar. De gebouwen zijn daarlangs gebouwd, maar de beek is in de twintigste eeuw onder de grond gebracht. Ten opzichte van het spoor liggen de gebouwen gedraaid.

In Veldhuis overheerst dus de industriële bebouwing. Van alle kanten is de schoorsteen van de Nettenfabriek te zien. Vanaf de Veldhuisstraat overschaduwden de grote hallen en loodsen de kleine huizen. De straatjes zijn functioneel ingericht, met weinig groen, zodat een vrachtwagen er altijd langs kon. Typisch is ook de grindberm in de Veldhuisstraat. Die geeft het straatje een echt Apeldoorns karakter.

Tip!

- ★ Houd het wonen laag bij de grond door ook op de begane grond en de eerste verdieping woningen te maken.
- ★ Zorg ervoor dat woningen zo zijn ingedeeld dat er aan de straat wordt geleefd.
- ★ Respecteer het kleinschalige, maar wees niet bang voor de grote schaal van de fabrieksgebouwen. Klein naast groot is kenmerkend voor Veldhuis.
- ★ Geef elk complex een eigen gezicht en een bijzondere architectuur.
- ★ Elk wooncomplex heeft zijn eigen tuin die van buitenaf zichtbaar en het liefst ook toegankelijk is.

> Wooncomplex '27': geschakelde woningen met een eigen patio rondom een openbaar toegankelijk binnenterrein.

> Wooncomplex 'Le Garage': appartementen rondom een centrale binnentuin. Door de gevel te laten verspringen lijkt het gebouw minder groot en massaal.

> Omnizorg: de vrolijke, gekleurde luiken geven het gebouw een gezicht naar de Stationsstraat.

> Sophiapark: een privétuin waar je naartoe kunt wandelen, vormt het hart van het woongebied. Genieten voor zowel bewoners als passanten.

> Veldhuis is een typisch Apeldoornse mix van losse huisjes en grootschalige bedrijfsbebouwing.

> Nieuwendijk bestaat uit een grote doorgaande wand langs het spoor. Daarachter liggen kleinschalige woonstraten.